

ЦІНОУТВОРЕННЯ І ЦІНИ НА ПРОДУКЦІЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Н.М. Бурдейна

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

***Анотація.** В статті розглянуті теоретичні аспекти процесу ціноутворення на продукцію сільського господарства. Висвітлено методичні та прикладні аспекти цінового механізму та виявлено фактори, що впливають на процес ціноутворення продукції сільського господарства. Наведено динаміку цін та розраховано індекси цін на основні види продукції сільського господарства. Проаналізовано сучасний стан розвитку аграрного ринку. Запропоновано заходи щодо удосконалення процесу ціноутворення на продукцію сільського господарства.*

***Ключові слова:** ціна, ціноутворення, ціновий механізм, аграрний ринок.*

Вступ. В сучасних умовах господарювання ціна на продукцію є важливим важелем, який здійснює вплив на ефективність суспільного виробництва та рівень життя населення. Ціноутворення на продукцію сільського господарства залишається однією з найскладніших нерозв'язаних проблем на сучасному етапі розвитку ринкових відносин.

Ціноутворення справляє визначальний вплив на відтворення потенціалу сільськогосподарських товаровиробників через систему встановлення цін на продукцію, а ціна формує потенціал відтворення та обсяги нагромаджень.

Система цін і ціноутворення активно впливає на перспективи розвитку аграрної сфери, її конкурентоспроможність і можливості забезпечити споживачів якісною продукцією. В свою чергу, ціноутворення відбувається під впливом цілого ряду факторів, а саме: попиту і пропозиції, рівня собівартості, інтенсивності виробництва, державного регулювання і підтримки доходів сільськогосподарського виробництва та цінового паритету. Саме тому одним із важливих аспектів розбудови економічних відносин є вирішення проблем ціноутворення, які мають місце у механізмі функціонування аграрного ринку.

Аналіз останніх досліджень. Проблема розвитку аграрного виробництва та створення цінового механізму функціонування сільськогосподарських підприємств і організацій є надзвичайно широкою і комплексною сферою агроекономічних досліджень, якій приділяється багато уваги в працях відомих вчених економістів – аграрників. Теоретичні, методичні та прикладні аспекти цінового механізму розвитку аграрних формувань в ринкових умовах широко висвітлені в роботах Андрійчука В.Г., Амбросова В.Я., Березіна О.В., Гайдуцького П.І., Дадашева Б.А., Дем'яненка М.Я., Корінева В.Л., Кириленка І.Г., Лукінова І.І., Макаренка П.М., Месель-Веселяка В.Я., Пасхавера Б.І., Саблука П.Т., Сахацького М.П., Ситника В.П., Хорунжого М.Й., Червена І.І., Шпикуляка О.Г., Шпичака О.М., Юрчишина В.В.

Позиції більшості дослідників збігаються в тому, що цінова політика в аграрному секторі має базуватись на вільному ціноутворенні в поєднанні з державним регулюванням і посиленням антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси.

Проте, складність та обширність процесу ефективної взаємодії всіх елементів цінового механізму аграрних підприємств, подальший розвиток ринкових відносин та потреба у вирішенні соціальних питань на селі свідчать про необхідність нових підходів у дослідженні даної проблеми.

Результати досліджень. Ціна є одним з найбільш важливих інструментів регулювання економіки, її регулюючий вплив на економіку охоплює багато напрямків. Зокрема, за допомогою цін виробництво підпорядковується суспільним потребам, вираженим у формі платоспроможного попиту, ціни стимулюють зниження витрат на виробництво і реалізацію товарів, запровадження досягнень науково-технічного прогресу, підвищення якості товарів. Вона впливає на ефективність підприємницької діяльності підприємства, що зумовлено її роллю при формуванні прибутку. Встановлення ціни на продукцію є досить складним і трудомістким завданням у процесі ціноутворення на підприємстві. Саме ціна акумулює в собі рівень успіху підприємства, що знаходить своє вираження в обсягах продажів та розмірі прибутку від реалізації продукції. Все це потребує об'єктивного підходу до дослідження процесу ціноутворення на підприємстві з урахуванням особливостей змін маркетингового середовища та ринкової ситуації.

Сільське господарство в Україні займає одну з провідних ролей, тому і ціноутворення в даній галузі повинно бути обґрунтованим. Для того, щоб сформувавши ціну на сільськогосподарську продукцію необхідно визначити витрати на вирощування цієї продукції, зокрема витрати на паливо-мастильні матеріали, на механізми для обробки землі, добрива, комбікорми та інші. Сільськогосподарське виробництво - один з найбільш ризикованих видів господарської діяльності. На його результати впливає багато чинників: природнокліматичні умови, забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами, коливання цін на сільськогосподарську продукцію та інше.

В останні роки розвиток системи ціноутворення характеризується значними диспропорціями цін між галузями аграрного виробництва та промисловістю, яка забезпечує сільськогосподарських товаровиробників необхідними ресурсами, сезонним коливанням цін на продукцію сільського господарства, монополізмом промислових та переробних підприємств, непрозорою інфраструктурою аграрного ринку, необхідністю удосконалення практики державного регулювання ціноутворення.

Зазначимо, що в ринкових умовах ціни реалізації практично на всі види сільськогосподарської продукції зазнають значних змін. Їхні рівні є досить нестабільними (табл. 1). Вивчаючи динаміку цін на продукцію сільського господарства, за базу порівняння візьмемо 2000 р., що дозволить простежити зміни в рівні ціни та тенденції, характерні для процесу ціноутворення в аграрному виробництві.

Таблиця 1

Динаміка цін реалізації основних видів продукції сільського господарства України, грн за 1 т [5]

Види продукції	2000 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. до 2000 р., %
Зерно	443,8	1120,9	1374,2	1547,1	1299,8	в 2,9 р
Насіння олійних культур	525,7	2942,6	3312,0	3584,0	3087,5	в 5,8 р
Цукрові буряки	121,5	478,5	516,0	426,8	397,8	в 3,2 р
Худоба та птиця (у живій вазі)	2358,0	10797,1	11967,2	13456,9	12901,3	в 5,4 р
Молоко та молочні продукти	536,4	2938,7	3041,6	2662,2	3364,0	в 6,3 р
Яйця (1000 шт)	191,7	470,6	521,5	627,0	656,7	в 3,4 р

Протягом досліджуваного періоду ціни на основні види сільськогосподарської продукції аграрних підприємств зросли в середньому в 4,0-4,5 рази. Найбільш високими темпами характеризується зростання цін на продукцію олійних культур (в 5,8 рази) та продукцію тваринницьких галузей – молоко, м'ясо худоби та птиці (відповідно в 6,3 та 5,4 рази). Цінова динаміка на протязі останніх років в аграрному секторі економіки є досить нестійкою, тому проаналізуємо тенденцію зміни ціни на основні види сільськогосподарської продукції (табл. 2). Аналізуючи тенденцію зміни ціни на основні види сільськогосподарської продукції, можна відмітити її циклічний характер, нестабільні ціни на продукцію сільського господарства є одним з головних факторів, які впливають на економічні показники діяльності аграрних підприємств.

Несприятливі природно-кліматичні умови, скорочення обсягів виробництва обумовлюють підвищення середньореалізаційних цін, проте наявність великої кількості посередницьких структур поряд з монопольним механізмом ціноутворення переробних підприємств спричиняє певне зниження рівня цін.

Таблиця 2

Індекси цін на основні види сільськогосподарської продукції

(у співвідношенні до цін попереднього року, разів)

Види продукції	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Зерно	1,6	0,9	1,1	1,4	1,2	1,2	0,8
Насіння олійних культур	1,8	0,9	1,2	1,4	1,1	1,0	0,9
Цукрові буряки	0,8	1,4	1,8	1,2	1,1	0,8	0,9
Худоба та птиця (у живій вазі)	1,0	1,5	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9
Молоко та молочні продукти	1,5	1,2	0,9	1,6	1,0	0,9	1,3
Яйця (1000 шт)	1,4	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,0

Розраховано за джерелом [5]

Зокрема, це стосується таких видів сільськогосподарської продукції, як насіння соняшнику, молока, живої маси великої рогатої худоби та свиней.

За даними Державного комітету статистики України, в 2012 році сукупний рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств становив в середньому 20,5 %. При цьому основною товарною галуззю, яка забезпечує одержання грошового доходу та прибутку є рослинництво, рівень рентабельності якої склав 22,3 %. Рентабельність виробництва зернових на рівні 15,2%, насіння соняшнику – 45,8 %, цукрових буряків – 15,7 %.

Сукупний рівень рентабельності галузі тваринництва становив 14,3 %, в т. ч. виробництво яєць – 52,6 %, молока – 2,3 %, приросту живої маси свиней – 2,0 %. Збитковістю в 2012 році характеризується виробництво приросту живої маси ВРХ та птиці – 29,5 % і 7,2 % відповідно.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, на сучасному етапі необхідно стабілізувати і продовжувати здійснювати економічне регулювання цін на продукцію сільського господарства та підтримку доходів аграрних товаровиробників. Водночас, враховуючи кризову ситуацію в аграрному виробництві, в деяких випадках є доцільним застосування адміністративних методів регулювання процесу ціноутворення. Дію механізму ціноутворення необхідно узгодити з інтересами сільськогосподарських товаровиробників. Державі необхідно використовувати гарантовані або захисні ціни, які індексуються залежно від інфляційних процесів, забезпечують мінімальний рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва.

Удосконалення механізму державного регулювання ціноутворення сприятиме збільшенню обсягів виробництва, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції, стабілізації фінансового стану аграрних формувань і забезпеченню продовольчої безпеки країни.

Література

1. Євчук Л.А. Взаємовідносини аграрних підприємств у сфері збуту продукції як результативний чинник формування їх конкурентоспроможності / Л.А.Євчук // Агроінком . – 2008.- №7. – С. 3-7.
2. Концепція ціноутворення на сільськогосподарську продукцію // Економіка АПК.- 2008.- №1.- С. 3 – 21.
3. Месель-Веселяк В.Я. Ціновий механізм забезпечення зростання виробництва зерна в Україні / В.Я. Месель-Веселяк, О.Ю. Грищенко // Економіка АПК.- 2011.- №8.- С. 48- 52.
4. Нормативна собівартість і ціни на сільськогосподарську продукцію За редакцією П.Т.Саблука, Ю.Ф. Мельника, М.В. Зубця, В.Я.Месель-Веселяка. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН 2008. – 649 с.
5. Сільське господарство України. Статистичний збірник за 2012 рік. / Державна служба статистики України; ред. Н.С. Власенко. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 402 с.
6. Хорунжий М.Й. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК. – 2011. - №1. – С. 57-61.
7. Шпикуляк О.Г. Проблеми економічних відносин в механізмі ціноутворення аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. –2009. - № 10. – С. 77-82.

АННОТАЦІЯ

Бурдейная Н.Н. Ценообразование и цены на продукцию сельского хозяйства

В статье рассмотрены теоретические аспекты процесса ценообразования на продукцию сельского хозяйства. Отражены методические и прикладные аспекты ценового механизма и выявлены факторы, которые влияют на процесс ценообразования продукции сельского хозяйства. Приведена динамика цен и рассчитаны индексы цен на основные виды продукции сельского хозяйства. Проанализировано современное состояние развития аграрного рынка. Предложены мероприятия относительно усовершенствования процесса ценообразования на продукцию сельского хозяйства.

Ключевые слова: *цена, ценообразование, ценовой механизм, аграрный рынок.*

SUMMARY

Burdeynaya N.N. Prices and pricing policy in agrarian sector

The theoretical aspects of the price forming in agriculture are considered in the article. The methodological and applied aspects of the price mechanism are reflected in the article and factors, which affect the pricing of agricultural products, are identified. The dynamics of prices is stated and price's indexes for basic agricultural products are calculated. The current state of development of the agricultural market is analyzed. The activities for improving pricing process for agricultural products are proposed.

Keywords: *prices, price formation, the price mechanism, agrarian market.*